

PAŽINTIS

Amerikoje
buvome tik
svečiai...

Nuotraukis G. Žilinsko

Išsinuomotame bute jiedu miega ant grindų, uždirba tik trečdaliį to, kiek gaudavo Amerikoje, bet **Daumantas ir Jurgita Matuliai** sako: „Gyvename puikiai, nes visada norėjome grįžti namo“.

I Minesotos universitetą tęsti mokslų biochemikas Daumantas Matulis išvyko prieš vienuolika metų. Po pusmečio į JAV atskrido ir jo žmona Jurgita. Išvykdami dar „žali“ studentai Matuliai visiems bičiuliams tvirtino, kad grįš į Lietuvą vėliausiai po penkerių metų, tačiau Amerikoje išgyveno vienuolika. Parsivežė iš JAV du šaunius sūnelius ir mokslų daktarų laipsnius. Vilniuje įsidarbino Biotechnologijos institute.

Girdėjau, kad tau, Daumantai, kone iš karto sugedo Gariūnuose nusipirktas automobilis, atlyginimas sumažėjo kelerio-pai, o darbo rūpesčių padaugėjo. Gal jau gailitės grįžę?

Daumantas. Ne, bent kol kas tikrai nesigailime. Amerikoje žmonės nuostabūs, tačiau beveik visuomet jaučiausi, tarsi būčiau svečiuose. Jurgita – taip pat. Jau vien tai, kad nepirkome savo namo, rodo, jog nesiruošėme ten suleisti šaknų. Tiesa, draugai, girdėdami mūsų kalbas apie Lietuvą, mosteldavo rankomis. Atseit, nei jūs grįšit, nei ką. Aš dirbau „Johnson&Johnson“ kompanijoje moksliniu darbuotoju. Darbas buvo labai gerai apmokamas, įdomus, kūrybiškas, bet aš manau, kad Lietuvoje bus dar įdomiau. Galėsiu pajusti, ko tikrai išmokau. Laboratorija, kuriai dabar vadovauju, tirs tam tikrų medžiagų jungimosi su

baltymais energetiką. Tai turi padėti nuspėti, kuris cheminis junginys yra potencialus tapti vaistu. Jurgita taip pat darbuosis šiame institute.

Jurgita. Kai pradėjau dirbti Biochemijos institute, sunkiausia buvo palikti Vaigintuką auklei. Jam buvo tik dešimt mėnesių. Mano jaunėlis buvo tikras mamos vaikas, nepripažino buteliuko. Verkė, nevalgė. Šiek tiek gailiuosi, kad ilgiau nepabuvau su savo mažuliu, tačiau turėjau daug sumanymų, planų. Nesinorėjo, kad jie gulėtų stalčiuje.

Abu jūsų sūneliai gimė Amerikoje. Ar amerikiečių gydytojai tokie pat atidūs ir jautrūs, kokius matome žiūrėdami garsų ir labai populiarių JAV sukurtą seriją „Ligoninės priimamasis“.

Jurgita. Manau, jie tiesiog norėtų tokie būti. Tačiau tai – tik vizija. Eimantuką gimdžiau, kai gyvenome Minesotoje. Ten medicininė priežiūra ideali. Mane prižiūrėjo nepaprastai rūpestinga mūsų šeimos gydytoja. Ji stebėjo visą nėštumą, dalyvavo gimdyje. Man ji buvo kaip draugė.

Daumantas. Kai Jurgita gimdė mūsų Eimančiuką, jai buvo padarytas Cezario pjūvis. Man leido laikyti jos galvą, tačiau bijodami, kad neapalpčiau, gydytojai specialiai man paskyrė medicinos sesutę, kuri stebėjo mano paties savijautą. O aš juk – biochemikas, man įdomu matyti, kaip

vyksta operacija.

Jurgita. Vaigintuką pagimdžiau Filadelfijoje, o ten viskas buvo kitaip. Kai besilaukdama sūnelio ateidavau pasitikrinti į moterų konsultaciją, mane kas kartą apžiūrėdavo vis kitas gydytojas, ir dar labai skubotai. Kai ko nors paklausdavau, jie pasakydavo standartinę frazę: „Viskas bus gerai“. – ir maudavo iš kabineto pas kitus pacientus. Beveik kiekvieną kartą, išėjusi iš poliklinikos, verkdavau. Man ten trūko medikų atidumo ir globos, tačiau vaikutį pagimdžiau greitai ir lengvai. Džiaugiausi, kad neprireikė Cezario pjūvio, nors, tiesą pasakius, po Cezario pjūvio atsigavau žymiai greičiau nei po natūralaus gimdymo.

Amerikoje moterys turi labai mažai gimdymo atostogų. Pusantrą mėnesio apmokamų ir tiek pat neapmokamų, kurias gali pasiimti prieš gimdymą ar po jo. Mūsų Eimantukui buvo vos du mėnesiai, kai buvau priversta grįžti į darbą. Gelbėjo iš Lietuvos atvažiavusi mano mama, bet vis tiek buvo labai sunku, nes vaikutį maitinau pati. Grįždavau per pietus namo, nutraukinėju pieną.

Daumantas. Mano nuomone, JAV motinos skiria vaikams per mažai dėmesio. Daug amerikiečių mamų atiduoda vaikus į lopšelius, kai jiems būna vos mėnuo, pusantrą, kitos meta darbą arba samdo auklę. Be abejo, moterys gali nedirbti, tačiau jos irgi nori siekti karjeros, sunkiai susitai-ko su mintimi, kad gali prarasti darbą. Gimdymas kainuoja brangiai. Cezario pjūvis – maždaug 18

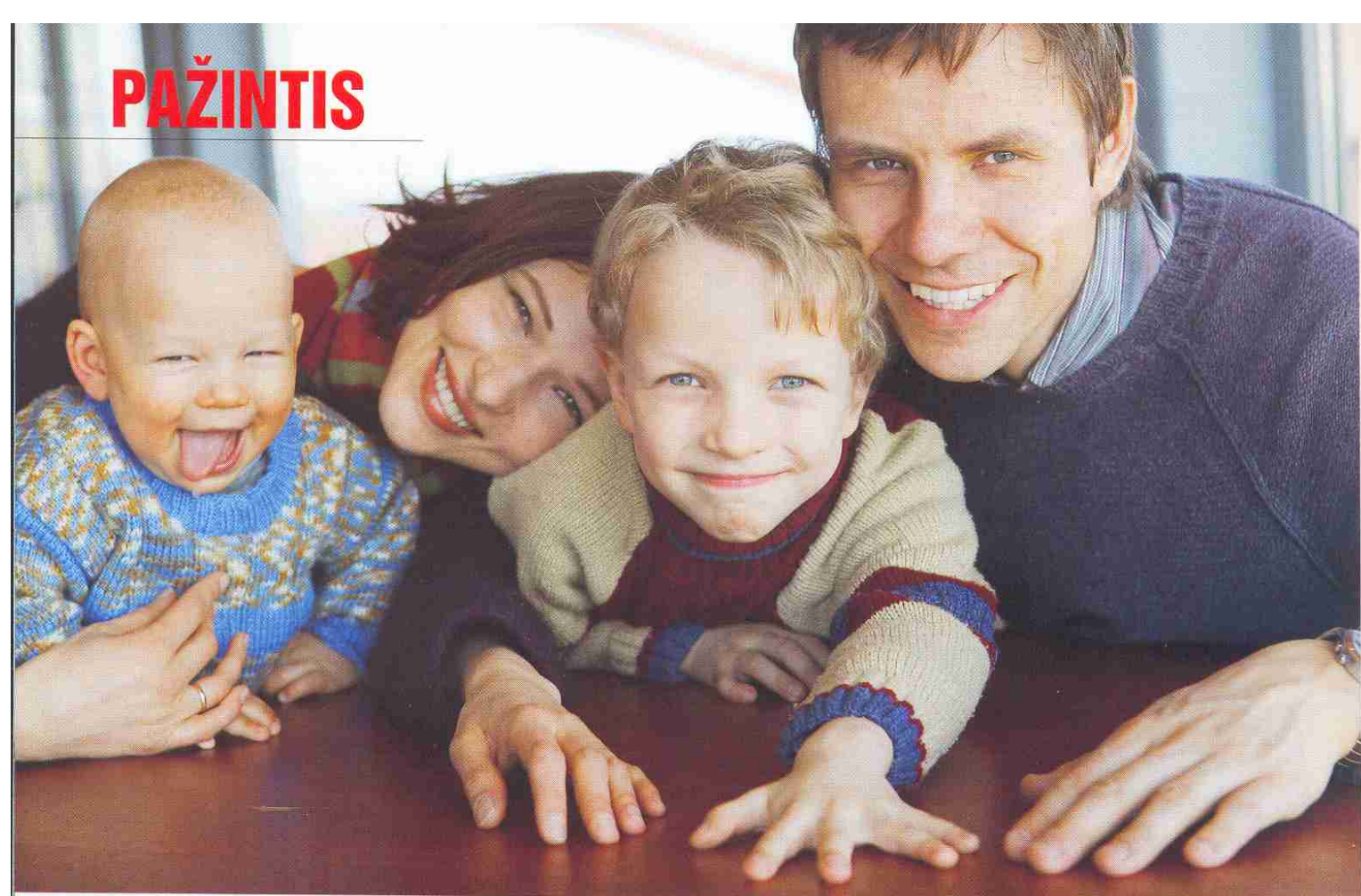
tūkst. dolerių. Mums šiuos pini-gus sumokėjo draudimas, tačiau ne visos amerikiečių darbovietės apmoka sveikatos draudimą, o tapusi nėščia moteris nebegali draudimo nusipirkti.

Dažnai girdime posakį: „Jie suamerikonėjo“. Ką, jūsų nuomone, reiškia suamerikonėti?

Jurgita. Suamerikonėję lietuviai įterpinėja daug anglišių žodžių į savo kalbą, lietuviškai kalba su akcentu, be perstojo giria amerikietišką gyvenimo būdą, o apie viską, kas lietuviška, atsiliepia su pašaipą.

Daumantas. Aš pats jaučiu, kad įterpiu daug anglišių žodžių, o apie mokslą man iš viso sunku kalbėti lietuviškai. Tačiau mes nesuamerikonėjome. Visi artimiausi mūsų draugai buvo studentai iš Lietuvos. Mane maloniai nustebino, jog daug karo metais pasitraukusių iš Lietuvos lietuvių sugebėjo išlaikyti savo kalbą, papročius, tradicijas. Įsitraukėme į JAV lietuvių bendruomenės veiklą. Vieni-nerius metus buvau JAV lietuvių bendruomenės Filadelfijoje pirmininku. Su užsidegimu šokau tautinius šokius, o to Lietuvoje tikrai nesu daręs.

Jurgita. Dėl šokių esu pame-tusi galvą. Vaikystėje ir paauglystėje šokau pramoginius šokius, o mokydama si Vilniaus universitete – tautinius dainų ir šokių ansamblyje. Vėliau Daumantą prisikalbinau lankyti garsiąją Tomo Petreikio šokių studiją. Amerikoje irgi nerimau,

Nuotraukos G. Žilinsko

vos atvykusi pradėjau lankyti šokių repeticijas.

Kaip šoka amerikiečiai? Ar jie repetuoja taip pat daug ir atkakliai kaip mūsų šokėjai?

Jurgita. Buvau įpratusi prie reiklų vadovų, kurie mato, ką tu gali, ir daug reikalauja. Man tai patiko, nes jaučiau, kaip augu ir tobulėju. Amerikoje šoka visi, kas turi noro ir pinigų. Vieni iš jų tikrai šį tą sugeba, o kiti net nepataiko į taktą, bet vadovai visus be perstojo giria. Man tai nepatiko. Ilgai nejutau tikrojo šokio džiaugsmo. Bet galų gale pavyko susirasti reiklų vadovą.

Daumantas. Jurga ir pati nepaprastai reikli. Kai ji vadovavo Filadelfijos tautinių šokių grupei, iš jos buvo sunku gerą žodį išgirsti, o aš buvau atpirkimo ožys, nes gaudavau daugiausia pastabų už visus.

Jurgita. Gal buvau pernelyg reikli, nes į lietuvių išeivijos tautinių šokių kolektyvą žmonės susirenka pirmiausia pabendrauti, atsipalaiduoti, o ne dirbti. Tačiau mano darbas nenuėjo velniui. Per vieną iš paskutinių pasirodymų Filadelfijoje šokėjai šoko taip puikiai, kad nebeišlaidavau: koncerto metu nubėgau į

užkulius ir visus nuoširdžiai išgyriau. Žinot, net mano vyras šoko visai neblogai.

Tačiau per tuos vienuolika metų bendravote ne tik su lietuviais. Kaip bendrauja amerikiečiai?

Jurgita. Įsivaizdavau: Amerika – dangoraižiai, amžinai skubantys žmonės, tačiau atskridusi į Minesotą Mineapolio priemiestyje pamačiau daugybę vienaaukščių ir dviaukščių namų. Vaikščiodama gatvėmis pagalvojau, kad Daumantas jau spėjo susipažinti su visais gyventojais, nes kiekvienas sutiktasis sveikinosi ir šypsojosi. Vėliau pamačiau, kad Amerikoje įprasta sveikintis su nepažįstamais žmonėmis. Jie sveikinasi įėję į liftą, parduotuvėje ir dar tai labai natūraliai.

Daumantas. Amerikiečiai yra draugiški ir malonūs, tačiau labai dalykiški. Niekada nepaskambins šiaip sau pasišnekėti, tik tuomet, kai turi kokį nors reikalą. Vakarėlių metu taip pat aptarinėja reikalus. Dažniausiai nešoka ir niekada nedainuoja. Kartą, kai restorane mūsų lietuvių kompanija uždainavo, kiti restorano svečiai pamanė, kad

esame visiškai girti, nes dainuoti ten neįprasta. Vienintelė daina, kurią dažniausiai dainuoja amerikiečiai, „Happy Birthday“.

Jurgita. Ten normalu, kad studentai į dėstytoją kreipiasi vardu. Santykiai tarp dėstytojų ir studentų labai draugiški ir paprasti.

Daumantas. Egzaminų metu studentai labai sąžiningi. Nusirašinėti, jų nuomone, labai negarbinga. Jie niekada neklausinėja savo draugų, kokį pažymį gavo. Tokius klausimus laiko tiesiog neetiškais.

Jurgita. Dėstytojai, nors ir elgiasi labai draugiškai, bendraudami su studentais sugeba išlaikyti distanciją. Pamenu, ruošiausi vykti į konferenciją ir dėstytojai, su kuria, regis, buvo gana artimi santykiai, elektroniniu paštu parašiau laišką prašydama atidėti egzaminą. Atsakymą gavau labai lakonišką: „Egzamino data numatyta tokią ir tokią dieną“...

Kai įstojau į Minesotos universiteto doktorantūrą, mano moksliniam darbui vadovavo profesorė japonė Ryoko Kuriyama. Ji – tikra savo darbo fanatikė. Savo entuziazmu uždegė ir mane. Jos dėka pamėgau ląstelės

biologiją. Kai Vilniaus universitete studijavau ekologiją, niekada nemaniau, kad dirbsiu mokslinį darbą. Profesorė buvo nepaprastai draugiška, nors mudvi dažnai pasiginčydavome. Į ją ir kitus laboratorijų profesorius visuomet kreipdavausi vardu. Kai grįžau, buvo truputį keista, kad vėl turiu kreiptis „Gerbiamas profesoriau“, ir pan.

Daumantas. Aš į Ameriką išvažiavau profesoriaus Rexo Lovreno dėka. Šio nuostabaus žmogaus nebėra, bet aš iš jo nepaprastai daug išmokau. Norėčiau būti toks pat vadovas kitiems, koks jis buvo man. Ir reiklus, ir globojantis, o svarbiausia, kad jis niekada negniuždė mano iniciatyvos, mokėjo džiaugtis ir pagirti tuomet, kai to buvau vertas.

Ar turėjote galimybių pažinti Ameriką? Ar buvo laiko kelionėms?

Jurgita. Keliavome labai daug. Eimantukui buvo tik vieneri, kai jis, sėdėdamas kuprinėje tėčiui ant pečių, kopė į kalnus.

Daumantas. Mane patį tėvai labai anksti vežėsi į turistinius žygius, todėl keliaudamas su mažu sūneliu nejaučiau jokio nepatogumo. Tačiau Jurgitai vis-

kas atrodė kitaip. Kai pirmąsyk visi trys kopėme į kalnus, ji patyrė baisų stresą.

Jurgita. Įsivaizduokite, lyja, žaibuoja, aš maldauju Daumanto: „Sustok, grįžk atgal“, – o jis su mažuliu kuprinėje kuo ramiausiai kopia aukštyn. Sukandusi dantis einu iš paskos, o sau prisiekinėju: „Ši kelionė bus paskutinė. Daugiau niekada gyvenime to nebus“, – tačiau argi mano vyrą perkalbėsi? Praėjo kiek laiko, ir aš atlyžau.

Daumantas. Kartą Vašingtono valstijoje patekome į laukymę, pilną mėlynių uogienojų. Amerikiečiai mėlynių nerenka ir nevalgo, o mes taip buvome pasiilę savo krašto uogų. Grožimės pievele, uogaujame ir staiga matome – visai netoli, ant kalnelio, didžiulė juoda meška. Ji irgi sėdi ir uogauja. Pasidarė truputį nejauku, ir mes tyliai dingome iš pievos.

Ar keliaudami buvote pakliuvę į labai pavojingas situacijas?

Daumantas. Vienoje iš pirmųjų kelionių meška išgelbėjo mums gyvybes. Buvome užvažiavę automobiliu aukštai į kalnus. Išėjome pasivaikščioti, grįžtame – automobilio stiklas išdaužtas. Pėdsakai aiškiai meškos. Automobilio viduje liko seilių žymės, neapdairiai palikto šokolado – nė kvapo. Sėdom į automobilį ir pradėjome važiuoti. Netrukus pajutome degėsių kvapą. Svilo stabdžiai, nes aš jais per daug naudojausi leisdamasis nuo didžiulio kalno. Jei stiklas nebūtų išmuštas, gal nebūtume to kvapo pajutę. Vos sustabdžiau, palaukiau, kol jie ataušo, ir su pertraukomis laimingai nusileidome. Buvau labai dėkingas tai nepažįstamai meškai, nes kelionė stačiu kalnų keliu su išsilydžiusiais stabdžių diskais, galėjo pasibaigti labai liūdnai.

Kitą sykį su Eimantuku ant krūtinės bridau per upę. Staiga pajutau, kad upės dugnas vis gilėja. Šalimais brenda Jurgita. Man pačiam jau baisu darosi, tačiau labiausiai bijau, kad žmona nepajustų mano nerimo. Išbridome!

Esu nugirdusi, kad judu vienas kitą įsižiūrėjote kelionėje. Ar šios žinios teisingos?

Jurgita. Iš dalies. Daumantą įsidėmėjau seniau, dar mokyklinėje biochemikų olimpiadoje. Toks labai gabus, bet rimtuolis. Kai studijavom, mokėsi aukštesniame kurse. Pastebėdavau, bet užkalbinti nedrįsau. Kai po trečio kurso susiruošiau į Karpatus, rinkomės pas vieną kelionės organizatorių. Sėdžiu ir stauga savo akimis netikiu. Įeina tas pats vaikinys, kurį buvau gerai įsidėmėjusi. Pirmieji mano žodžiai buvo: „O aš tave pažįstu“. Jis sustojo, suraukė kaktą, matyt, bandė kažką prisiminti, bet jam prastai sekėsi.

Daumantas. Važiavome į Karpatus vienoje kupė ir beveik visai nesikalbėjome. Buvau uždarakas, nemokėjau su merginomis šnekėtis. Mano laimei, Jurgita buvo kantri.

O kuris šeimoje grojate „pirmuoju smuiku“?

Jurgita. Dažniausiai tai daryti tenka man. Mano vyras visiškai atsiduoda mokslui, laboratorijai, kuriai vadovauja, o man tenka „valdyti“ namus. Tačiau viena nieko nesprendžiu. Į pabaigą eina mūsų namo įrengimo darbai. Su dizaineriais daugiausia reikalų turiu aš, bet niekada nepriimu rimtų sprendimų nepasitarusi su Daumantu.

Man atrodote ideali pora. Ar kada nors pykstatės?

Jurgita. Dar ir kaip. Dažnai susiginčijame, kurio mokslinis darbas svarbesnis, kaip auklėti vaikus, ir kiekvienas atkakliai giname savo nuomonę. Aš užsidegu greit, kaip degtukas. Paskui gailiuosi, kai prišneku to, ko nenorėčiau. O mano vyrą išvesti iš kantrybės sunku. Bet įmanoma.

Ko jums šiandien labiausiai trūksta? Ką norėtumėte nuveikti artimiausiu metu?

Daumantas. Noriu dirbti, noriu, kad mano komanda būtų draugiška, kad kiekvienas darbuotojas vadintų mane tiesiog Daumantu ir visada be jokio baimės ar nepatogumo jausmo ateitų pasikalbėti apie tai, kas jam ant širdies. Norėčiau, kad Lietuvos mokslininkai aktyviau įsitrauktų į Lietuvos ateities kūrimą.